

III RIIGIKOGU

8. istungjärk. **Protokoll nr. 226 (27).**

1929.

III Riigikogu koosolek 12. märtsil 1929
kell 17.

Kokku on tulnud 91 Riigikogu liiget.

Valitsuse loosis: Riigivanem **A. Rei**, sise- ja kohtuminister **T. Kalbus**, välisminister **J. Lattik**, sõjaminister **M. Juhkam**, raha- ja kaubandus-tööstusminister **A. Oinas**, põllu-töominister **K. Soonberg**, teedeminister **O. Köster**, töö-hoolekande- ja haridusminister **L. Johanson**.

Päevakord:

1. Riigikogu liikmete tasu ja sõiduraha seaduse muutmise seadus — R. Vreeman'i, J. Soots'i ja G. Ottas'e ettepanek.

2. Riigikassa võlakirjade väljaandmise seadus — III lugemisel.

3. Kaitseliidule toetuse andmise seadus — III lugemisel.

4. Asunduskapitali seadus — III lugemisel.

5. Vene-Balti laevaehituse ja mehaanika A./-seltsi kinnisvarale kinnistatud obligatsiooni omandamise seadus — II lugemisel.

6. Võru-Petseri kinnistusejaoskonna seadus — II lugemisel.

7. Seadus öötöö keelu kohta pagaritöötuses — II lugemisel.

8. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse muutmise seadus nr. 4 — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

9. Seitsmenda rahvusvahelise töökonverentsi poolt vastuvõetud öötöö kohta pagaritöötuses käiva konventsiooni eelnõu kinnitamise seadus — sotsiaalkomisjoni ettepanek.

10. Mustvee alevi administratiiv-piirides maakorralduse seaduse maksmapanemise seadus — maakomisjoni ettepanek.

11. Töökaitse seaduste rikkumise eest administratiiv-karistamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

12. Juriidiliste isikute tulumaksu seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

13. Haigusekindlustuse seadus — sotsiaalkomisjoni ettepanek.

14. Kinnistusüksuste tükeldamise ja liitmise seadus — maakomisjoni ettepanek.

15. Talumaade tükeldamise alammäärade muutmise seadus — maakomisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab esimees **K. Einbund**, pärast abiesimees **R. Penno**.

Sekretäri kohal sekretär **A. Tammann**, vahepeal abisekretär **O. Liigand** ja abisekretär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 17.26 min.

1. Päevakorra Juhataja K. Ein-
täiendamine. bund: Avan Riigikogu
koosoleku.

Päevakorda võetakse nähtava enamusega abisekretär J. Piiskar'i ettepanekul: 2. punktiks sõjast keeldumise lepingu viivitamata maksmapaneku protokollki kinnitamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek; 3. punktiks 1928./1929. a. kulude ja tulude lisaelarve nr. 2 — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

2. Riigikogu liikmete tasu ja sõiduraha seaduse muutmise seadus — R. Vreeman'i, J. Soots'i ja G. Ottas'e ettepanek.

J. Soots (põl): Põhi-seaduse § 51. järgi määrab Riigikogu seadusega kindlaks Riigikogu liikmete tasu ja sõiduraha järgneva Riigikogu koosseisu kohta, kui tahetakse eelmise Riigikogu liikmete tasu ning sõiduraha seadust muuta.

III Riigikogu liikmete tasu ja sõiduraha seadus näeb ette, et Riigikogu liikmed saavad kuutasu 18.000 senti, missugust tasu makstakse Riigikogu liikmetele ka selle aja eest, mil Riigikogu koos ei ole. Niisugune olukord on asetanud Riigikogu liikmed kindlat palka saavate ametnikkude seisukohale, mis kuidagi viisi ei ole loomulik. See suurendab ülearuselt riigi väljaminekuid mitmekümne miljoni võrra ja ei ole tegelikus elus kuidagi tarvilik, sest igal Riigikogu liikmel on oma elukutsetöö ja amet, mida ta võib pidada pikkadel Riigikogu töö vaheagadel.

Asetades Riigikogu liikmed kindlale riigi palgale, võõrutame meie nad kas oma elukutseteliselt alalt või võimaldame kahe tasu saamist, see on — oma elukutsealalt ja riigikassast.

Makstes aasta ringi Riigikogu liikmetele kindla kuutasu, meie loome sellega sajaliikmelise politikategelaste elukutse, mis meie väikeses riigis kuidagi loomulik ei ole.

Kogu kõnealolev küsimus on seda tähtsam, et rahvas Riigikogu liikmete aastapalku ei poolda ja sellest kuidagi aru ei saa, mispärast

Riigikogu liikmed selle aja eest tasu peavad saama, kui nad seaduseandlikus töös tegevad ei ole.

Jälgides Riigikogu viimaste aastate töid näib, et istungjärkude vaheajad on kokku umbes 6 kuud, ja normaalsel seaduseandlikul otstarbel ei ole Riigikogu tööde jaoks rohkem vaja kui 6 kuud aastas.

Pikemad vaheajad annaksid Vabariigi Valitsusele võimaluse edukamalt valmistada seaduseelnõusid ja neid põhjalikumalt välja töötada. Riigikogu selle järele kokku astudes võiks oma töö teha palju kiiremini, jääks ka vähem aega ülearuste arupärimiste, küsimiste ja kõnede sepitsemiseks. Piiratud tööaeg sunnib kiiremini ja kokkuhoidlikumalt töötama.

Seepärast on täiesti arusaadav, et Riigikogu liikmetele ei ole põhjust riigikassast tasu maksta rohkem kui 6 kuu eest aastas. See seaduseelnõu annaks kokkuhoidu riigikassa arvel umbes 20 miljonit senti, kõnelemata veel sellest, et Riigikogu liikmed võivad oma vabal ajal täiesti anduda elukutselisele tööle oma majapidamistes, ettevõtetes või muul alal.

Teen ettepaneku,

Riigikogu liikmete tasu ja sõiduraha seaduse muutmise seadus anda kodukorra komisjoni, komisjonile määrata seaduseelnõu läbivaatamiseks 7-päevaline tähtaeg. Kodukorra komisjoni anda sellepärast, et endistel aegadel sarnaseid küsimusi on arutanud kodukorra komisjon. Ja kuna meil on otsustatud, 26. skp. laiali minna, ja sellepärast aeg napp on, kuid siiski on tarvis seaduseelnõu sellel istungjärgul läbi vaadata, oleks 7-päevaline tähtaeg komisjonile tarvilik ja küllaline. Ühtlasi loodan, et 7 päeva jooksul võib kaaluda ka sõidurahade küsimust ja nende kohta seisukoht võtta.

J. Vain (stp): Üks seaduseelnõu esitajatest, rkl. härra Soots, ütles oma põhjenduses, et kokkuhoidu võivat saavutada mõnikümme miljonit marka Riigikogu liikmete palga arvel, pärast ütles, et 20 miljonit. Tegelikult on Riigikogu eelarve kõigest 42 miljonit, ja sealt mõnikümme miljonit kokkuhoidu saavutada, on kõvasti öeldud. Kuna rahalise külje suhtes elnõu esitajatel enestel näib selgus puuduma, siis ei oleks küllaline, kui asja ainult kodukorra mõistete küljest kaalutaks, vaid oleks otstarbekohane seda küsimust rahaasjanduse komisjonis kaaluda ja ära kuulata, kas eraviisil või teisel teel, kuidas oleks selle aja tasu, millal Riigikogu liikmed võivad kokku tulla erakorraliseks istungjärguks, näiteks suvel või mõnel teisel ajal. Teen ettepaneku, anda elnõu rahaasjanduse komisjoni.

O. Gustavson (stp), kohalt: Teen ettepaneku,

hääletada rkl. Soots'i ettepanek kahes osas, enne ettepanek, elnõu anda komisjoni, ja siis tähtaeg.

Juhataja **K. Einbund**: Hääletamisele tuleb ettepanek, anda seaduseelnõu kodukorra komisjoni. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Hääletamisele tuleb ettepanek, anda seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Et selgus oleks, palun seda arvestada, et seaduseelnõu anti kahte komisjoni, ja nüüd tuleb hääletamisele ettepanek, neile komisjonidele seaduseelnõu läbivaatamiseks määrata 7-päevaline tähtaeg. (Hääletatakse.) Poolt on 24 häält, vastu 28 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. (Hüüded: Sedelitegal!) (Hääletatakse.) Poolt on 24 häält, vastu 47 häält, erapooletuid 4, seega on tähtaja-määramise ettepanek tagasi lükatud.

3. Sõjast keeldumise lepingu viivitamata maksmapaneku protokollinimitamise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson**. Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.

4. 1928./1929. a. kulude ja tulude lisaeelarve nr. 2 — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Ast**: Austatud härrad Riigikogu liikmed! Vabariigi Valitsuse poolt on esitatud Riigikogule 1928./1929. a. kulude ja tulude lisaeelarve nr. 2. Nagu kõik lisaeelarved, seisab ka see koos kahest osast, nimelt kulude vähendamisest ja kulude suurendamisest ning tulude vähendamisest ja tulude suurendamisest. Vabariigi Valitsuse poolt esitatud lisaeelarve nr. 2 lõpptulemused summade poolest on järgmised: kulude vähendamise osas on ettepanek, vähendada korralisi kulusid 690.825 krooni võrra ja erakorralisi kulusid 228.643 krooni võrra. Kokku oleks kulude vähendamine Vabariigi Valitsuse ettepaneku järgi 919.468 krooni. Kulude suurendamise lõpptulemused arvudes on järgmised: korraliste kulude suurendamine — 941.712 krooni ja erakorraliste kulude suurendamine — 2.094.433 krooni, kokku kulude suurendamine — 3.036.145 krooni. Seega oleks siis,

kui meie kulude vähendamise maha arvame, absoluutne suurendus, mis selle lisaelarvega koormatusena riigikassale langeks, 2.116.677 kr.

Vabariigi Valitsus põhjendab selle lisaelarve tarvet esimeses jões sellega, et meil on väga halb põllumajanduslik aasta, nimelt ikalduse tõttu, ja et üldse tänavuse halva ilmastiku juures langeb riigiaparaadile, riigikassale, lisaväljaminekuid. Näiteks oli gripihäiguse väga levinud ja selle tõttu suurenesid riigikassa kuld haiguste ravimiseks, kütteks koolidele j.n.e. Aga kõige suurem summa, mis selle lisaelarve kaudu nõutakse, on juba Riigikogu poolt lubatud vastava eriseadusega, nimelt viljaikalduse tõttu seemnevilja muretsemiseks laenu andmine põllumeestele, ümmarguselt 1 miljon krooni. Peale selle on lisaelarves ette nähtud kulude suurendamise osas mõningaid väljaminekuid, mida aastaelarve kokkuseadmise juures oli raske ette näha, näiteks mõned erakorralised jäämurdjate remondid, mõned koolimajade ehitamise summad kui ka õpetajaile palgamaksimiseks toetusesummad maavalitsustele j.n.e. Ma ei hakka neid üksikult nimetama, juhul vaid sellele tähelepanu, et elukalliduse tõus on mõjutanud üksikute krediitide väljaminekute tõusu, nii et valitsus on sunnitud selleks muretsema lisaelarve nr. 2-ga vastavaid summasid, näiteks vangide ülalpidamiseks j.n.e. Suurema summana on lisaelarves veel ette nähtud tasusumma võõrandatud maade eest.

See lisaelarve nr. 2 anti rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu läbivaatamiseks, ja komisjon andis selle töö samade alamkomisjonide kätte, kes olid moodustatud käesoleva aasta eelarve-ettepaneku läbivaatamiseks. Nii neist alamkomisjonidest kui ka komisjonist enesest on tulnud lisaelarve pea muutmata Riigikokku. On võetud ainult korraliste kulude vähendamise osas ette mõned pisedad muudatused ja üks muudatus, nimelt vähendus 5.000 krooni võrra erakorraliste kulude osas, aga need ei muuda lisaelarve nr. 2 iseloomu ega ka selle rahalise külje ulatust. Üldiselt on rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseis kulusid suurendanud 2.855 kr. võrra, kuid 10.698 krooni võrra vähendanud, nii et absoluutne vähendus on 7.843 krooni. Vastavalt sellele ei ole ka enam absoluutne, eelarvega nõutav kulude suurendamine see, mis valitsuse poolt esitatud, vaid see on 2.108.834 krooni. Teen komisjoni nimel ettepaneku,

lisaelarve nr. 2 I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud kolme-

päevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

5. Riigikassa võlakirjade väljandmise seadus — III lugemisel.

(Vaata tekst prot. nr. 225 (26), veerg 1028 —1029.)

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Lehtman**.

Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu paragrahvide viisi ja lõpuhääletamisel.

6. Kaitseliidule toetuse andmise seadus — III lugemisel.

(Vaata tekst prot. nr. 225 (26), veerg 1029 —1032.)

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Veiler**.

Pealkiri võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(§ 1.)

A. Jõeäär (stp): Kordan II lugemisel tehtud ettepanekut ja panen ette,

§ 1 vastu võtta järgmiselt: „Kaitseliidule rahalise toetuse andmiseks seatakse sisse erakorraline maks kaitseliidu heaks, mille kogusumma määratakse kindlaks iga viie aasta peale ette.

Maksu võetakse kaubandus-tööstuskoja esimese, teise ja neljanda sektsiooni valijatelt, kelle vahel maksu jaotab kaubandus-tööstuskoja peakoosolek.“

(Sekretäri kohale asub abisekretär **O. Liigand**.)

Ma tähendaksin siia juurde veel ainult niipalju, et teisel lugemisel vastuvõetud 65 miljonit senti teeb iga täisealise kodaniku peale umbes 150 senti ja keskmise perekonna kohta 600—750 senti aastas uusi väljaminekuid, mis 5 aasta peale ette on kindlaks määratud. Arvan, et otstarbekohane on neile ringkondadele anda võimalus, kes soovi on selleks avaldanud, see summa — 65 miljonit senti — aastas kokku panna, sest pankadele ja suurtööstusele ei peaks see mingisuguseid raskusi sünnitama. Üht aktsiaseltsi ei saa ju tööle panna teisiti kui rahaliselt kaitseliidu heaks. Oma füüsilist tööjõudu ja tööpäevi ohverdavad kodanikud; ohverdagu kapitalistid raha.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 1 vastu võetud.

§ 2 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(Tekst III Rk.
8. istungj. pr.
pr. lisades,
vaata sisukord.)

9. Võru-Petseri Üldkomisjoni aru-
kinnistusejaos- andja **A. Jõeäär.**
konna seadus Seaduseelnõu võe-
II lugemisel. takse nähtava enamu-
(Tekst III Rk. sega muutmata vastu.
8. istungj. pr.
pr. lisades,
vaata sisukord.)

10. Seadus öö- Sotsiaalkomisjoni
töö keelu kohta aruandja **J. Voiman.**
pagaritööstuses (Pealkiri.)
— II lugemisel. **A. Veiler** (töer): Lu-
(Tekst III Rk. gupeetud Riigikogu liik-
8. istungj. pr. mel! Juba esimesel luge-
pr. lisades, misel peatuti käesoleva sea-
vaata sisukord.) duseelnõu juures pikemalt.

Ühelt poolt näidati, et seadus hädatarvilik ei ole, sest et meie neis oludes ei ela, mis tingivad just sepiku või saia tarvitamist, vaid et meie rahvas suures ulatuses hapendatud leiva tarvitaja on, ja öötöö keeld selle tähtsama toiduaine valmistamisel võiks raskusi teha. Teiselt poolt seletati, et need raskused siiski säärased on, kust hea tahtmise juures üle pääseb. Minu arvates on neil, kes öötöö keeldu pooldavad, ja ka neil, kes öötöö keelu vastu, oma jagu õigust.

Tegelik elu näitab, et meie oma oludes öötöö keeldu täiel määral läbi viia ei saa. Meil on koduse leiva tarvitamise ja ostmise viis järgmine. Iga tarvitaja ostab laupäevase ja pühapäevase leiva- ja saiatagavara laupäeval valmis. Kui andmeid vaatame, siis näeme, et nii pagari- kui ka leivatööstuses laupäeval rukkileiba umbes 100%, nisuleiba ja saia umbes 300% rohkem müüakse, kui harilikul nädalapäeval. Kui nüüd reedel töötingimused samasugused on kui harilikult, siis on selge, et ei suudeta niipalju valmistada, kuipalju leiba ja saia kahe päeva jooksul, nimelt laupäeval ja pühapäeval, ära tarvitatakse. Nii siis on pagaritööstused sunnitud kas reedeks erakorraliselt rohkem töölisi ametisse võtma, kui harilikudel nädalapäevadel, või peab reedesel ööl vastu laupäeva leiva ja saia valmistamine lubatud olema. Kui seda küsimust lähemalt vaatame, siis peab kahtlemata selle võimaluse juurde peatuma jääma, et öötöö reede õhtul vastu laupäeva peaks võimaldatud olema. Meie inimesed on juba praeguse olukorraga harjunud. Minu ettepanek on, et öötöö keeld oleks § 1. põhjal

põhimõttelikult maksev, kuna § 2. teiste erandite hulgas lubaks ka reede öösel vastu laupäeva leiba ja saia küpsetada. See on tingitud meie tegeliku elu vajadusest. Sama seisukord peaks maksev olema ka kahe öö kohta enne suuri pühi, nagu enne jõule, lihavõtteid ja nelipühi. See ei takistaks meie normaal töötingimusi. Teiselt poolt võimaldaks see korralikku töötamist ja ei looks mõnda uut olukorda, mis raskelt vastuvõetav. Selle ettepanekuga peaksid ka need leppima, kes öötöö keeldu selle täies ulatuses pooldavad.

Edasi tahtsin Riigikogu liikmete tähelepanu sellele juhtida, et § 2. näeb ette masinate rikkeid, kui ka force majeure ja õnnetuid juhtumisi, mis ettevõtte korralikku käiku takistavad. Leivatööstuse korralikku käiku võib takistada ka ainete rikkimine. See hädaoht on alati peenleiva valmistamisel. Peenleiba hakatakse valmistama kolm päeva, enne kui see müügile läheb. Jahutamise, ümbersegamise ja pärmi juurdelisamise protsessid peavad sündima 6—8 tundi enne ahju panemist; peale selle on väga tähtis, kas tainas külma veega segatud j.n.e.; tihti on ka välisõhu temperatuur mõõduandev. Peenleivasegu võib väga kergesti rikki minna. Kui on näha, et kolme päeva töö ja vaev rikki läheb, siis ei tohi töötamist seisma panna, vaid peaks võimaldama üks kuni kaks tundi kauem tööd teha.

Laupäeval pärast lõunat ja pühapäevadel ei ole pagari- ja leivatööstuses kauba laialikandmist. Töö lõpeb laupäeva lõunast. Kui esmaspäeval tahetakse värsket kraami saada, siis peaks võimalus antama pühapäeval pärast lõunat töötada. See ei ole otsekohe seaduses küll keelatud, kuid sealt võib välja lugeda, et see ka lubatud ei ole. Harilikult katkestatakse töö mujal tööstuses laupäeval pärast lõunat. Minu arusaamise järgi tuleks seaduses nii ära öelda, et leiva- ja pagaritööstuses lõpeks töötamine reedel. See tooks seadusse teatava paremuse. See jätab 6 öö kohta vähemalt 1 öö täielikku puhkust, ka ainete rikkimine oleks kaitstud. Kolmas parandus, mis minu arusaamise järgi seadusse tuua tuleks, on see, et võimaldataks töötamist ka harilikudel nädalapühadel ja Suurel Reedel. § 2. juures tahan vastava paranduse teha.

Edasi paistab mulle, et meie töökaitse seadustes määratakse karistusenorme meeolelu järgi. Näiteks, eksib ettevõtja haigusekindlustuseseaduse vastu, siis karistatakse teda kuni 200-kroonilise rahatrahviga. Kui võtame aga käesoleva seaduse, nimelt seaduse öötöö keelu kohta pagaritööstuses, siis näeme, et seal trahvimäär ulatub 300 kroonini. Ei tea, mis asjaolud siin siis raskemad on? Enam-vähem ühesuguste seaduste juures ja ühesarnaste patus-

tamiste eest peaks ka karistus ühesugune olema. Nii tuleks § 5. samasugune trahvimäär maksuma panna, nagu haigusekindlustuse seaduses ette nähtud.

K. Tamm (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma juhiaksin tähelepanu sellele, et mitte ainult meil ei teki kartused ja raskused öötöö keelu maksmapanemise puhul, vaid need kartused ja raskused tekivad ka vanades kultuurriikides. Nii näiteks on Itaalia seda küsimust arutanud, ja Itaalias 1. detsembril 1927 on see seadus kindlamaks tehtud, kus on öeldud, et suurtes pagari- ja leivatehastes, mis tehniliselt hästi organiseeritud, kus ahjud alalise tulega olemas, on lubatud öötöö. Selle kohta on nõusoleku avaldanud nii alamkui ülemkoda, nii saadikutekoda kui ka Itaalia senat. Seda küsimust on arutatud ka Tšehhoslovakkias. Seal võib selle küsimuse otsustada minister, tal on selleks võimalus. 7. mai 1927. a. dekreediga anti sellele seadusele niisugune kuju, et töö võib alata hommikul kell 4. Meil esitatud seadus seda ette ei näe, vaid ütleb kategooriliselt, et töö ei või alata enne kella 5. Mis puutub Shveitsi, siis on Shveitsi liidu nõukogu — Bundesrat — oma koosolekul 20. mail 1927 seda küsimust arutanud ja arusaamisele jõudnud, et selles asjas ei saa kokkulepet tööandjate ja tööliste vahel saavutada, ja sellest välja minnes ei võiks öötöö keelu konventsiooni ratifitseerimisest juttu olla. 20. septembril 1927. a. koosolekul on asunud seisustekogu või „Ständerat“ ja liidu nõukogu või „Bundesrat“ selles asjas ühele arvamisele, et ei oleks hea öötööd ära keelata, vaid õieti korraldada ja selleks kiires korras vastav seadus välja töötada. Ja seni, kuni see seadus ei ole veel välja antud, ei võiks ka konventsiooni ratifitseerimisest juttu olla. Siis on seda küsimust veel arutanud võrdlemisi mitte ammu, see on 1927. aastal, Sijami majesteedi valitsus ja on arusaamisele jõudnud, et niisugust seadust, mis vastaks konventsioonile, ei oleks neil võimalik välja anda.

Seda kõike arvesse võttes, ja arvesse võttes ka seda, mida ma varemalt olen toonitanud ja millest väga põhjalikult seletas endine kaubandus-tööstusminister rkl. Holberg, on mul au teha ettepanek,

vastu võtta selle seaduse pealkiri teistsugusel kujul ja nimetada käesolevat seadust: „Seadus öötöö keelu kohta leiva- ja pagaritööstuses.“

Lõunamaades ei ole rukkileiva tegemist pagaritööstustes, ja seal võib seda seadust nimetada pagaritööstuse seaduseks. Kui aga seaduse ja konventsiooni teksti uurida, siis selgub, et siin on mõeldud mitte ainult saia-

ja kondiitritööstust, vaid ka rukkileiva valmistamist. Et arusaamatusi ära hoida, tuleks ka leivategemise tööstust nimetada.

Et kõigile arusaadav oleks, mispärast tahan ma anda seadusele niisuguse pealkirja, siis tutvustan ma Riigikogu liikmeid sellega, mis sugusel kujul esitan ma § 1., ja siis võivad Riigikogu liikmed teadlikult hääletada pealkirja juures.

§ 1 kõlaks järgmiselt: „Ettevõtetes, kus valmistatakse leiba, kondiitrikaupa või teisi sarnaseid jahuaineid, võib Vabariigi Valitsus keelata nende ainete valmistamist kas osaliselt või täiesti kuue üksteisele järgneva öötunni kestusel“. Mitte seitsme tunni kestusel, nagu see konventsioonis on, vaid kuue üksteisele järgneva öötunni kestusel.

Härra Thomas ütleb, et see konventsioon võiks leida tunnustamist, kui kella 4 hommikul oleks töö lubatud, ja mitte alates kella 5 hommikul, nagu konventsioonis ette nähtud.

Siis peatuksin veel leivahapu ja saiajuuretise tegemise juures ja juhiaksin tähelepanu sellele, et leivahapu tegemise küsimus on ka teistes riikides üles tõstetud, näiteks Ungaris, kus arvatakse, et see ei tohiks keelu alla jääda. Sest kui leivahapu tegemine keelu alt välja jääks, ei tähendaks see sugugi, et kõik ettevõtte töölised peaksid varemini tööle minema, sest kui seda ainet valmistatakse, on vaja ainult väikest osa töölisi, teised töölised ei pruugiks varemini tööle ilmuda.

Ma arvan, et kõigest sellest on selge, mispärast tahan ma seaduse pealkirjale uue kuju anda.

B. Eilman (stp): Väga austatud Riigikogu liikmed! Käesolev seadus, milline tahab kaotada öötöö pagaritööstuses, on väga tarvilik. Juba pikemat aega peetakse heitlust töölise ja tööandjate vahel öötöö küsimuse pärast pagaritööstuses. Üks osa tööandjaist ja nimelt suurem osa, on sel arvamisel, et öötöö võib pagaritööstuses väga hästi kaotada, ja et selleläbi ei kannata ettevõtjate huvid ega produktsioon, samuti ei kannata selleläbi ka tarvitajate huvid. Teine osa vaidleb selle vastu ja väidab, et kui see öötöö keeld maksuma pannakse, et siis üks osa, nimelt suurtööstus, on sunnitud end likvideerima. Selle küsimuse selgitamisel komisjonis ei suutnud aga ettevõtjad millegagi seda tõeks teha. Sellekohasele küsimisele vastas Rotermann'i esindaja, et Rotermann praegu kasutab tööstuse toodangu võimalusi kõigest 20% ulatuses, tähendab; 80% on neil praegusel korral kasutamata. Siit on selge: kui 80% tööstuse võimest on kasutamata, siis öötöö keeld sellele tööstusele mingisugust katastroofi ei valmista. Minu

arvamise järgi ei ole ükskõik, missugustes tingimustes töötavad töölised. Kui lähemalt vaadelda pagaritööstuse töoliste seisukorda, siis peab tunnistama, et nende inimeste seisukord on äärmiselt raske. Neil ei ole kunagi öörahu ja ei ole ka pühapäevarahu. Selle tagajärjed on mõjunud väga halvasti neile inimestele. Meie võime tähele panna, et pagaritööstuse töoliste seas on maad võtnud joomine, ja seda tuleb seletada sellega, et inimesed ei puutu kunagi teistega kokku, vaid tulles hommikul väheks ajaks koju, lähevad jälle kohe tööle, ja nii kestab see nädalast nädalasse, kuust kuusse, ja aastast aastasse. Edasi ei ole ükskõik, missugustes tingimustes valmistatud saadusi tarvitajad saavad.

Sotsiaalkomisjon, ühenduses selle seaduse arutamiseks, vaatas läbi terve rea leiva- kui ka pagaritööstusi. Ja mis seal selgus? Suurem osa neist ettevõttest, kus öösiti leivasaadusi valmistati, olid äärmiselt räpased, äärmiselt mustad. Ja ma olen kindlasti veendunud, et need Riigikogu liikmed, kes käisid neis ettevõtetes, vist ei ostaks nende ettevõtete saadusi. Sama peab ütleva ka pagaritööstuse kohta. S. Juhkentali tänaval oli pagaritööstuses väike kitsas ruumike, täis kiilutud igasuguseid asju, inimesed töötavad üksteise kõrval. Seal oli ka üks suur tõrs, ja kui elektrilambiga seda valgustasime, siis nägime, et seal pidi olema marmelaad, seal oli aga mingisugune hallitanud, seenetanud aine. See pannakse muidugi tortidesse, pirukatesse ja kookidesse, mis lähevad turule müügile, ja tarvitaja sööb seda, ilma et ta teaks, mis ta sööb.

Ma ei tahaks hakata jutustama lugusid, mida jutustasin komisjonis, aga ma ütlen üht, et selle seaduse vastuvõtmisega kõrvaldame meie need pahed, mis aset võtnud meie pagaritööstustes. Seejuures ei kahane tootmisvõime, ei kannata ka tarvitajaskond. Neis tööstustes, kus meie vaatamas käisime, olid leivad, samuti ka saiad, juba õhtul kell 10 välja võetud ja pidid hommikul kauplustesse müügile minema.

Mis puutub härra Veiler'i seletusse, et ei tohiks toiduainete valmistamisele raskusi teha, siis minu arvates ei valmista see seadus toiduainete valmistamisele mingisuguseid raskusi. See ei ole veel raskuse valmistamine, kui kaotatakse öötöö.

Mis puutub sellesse, nagu härra Veiler tähendas, et laupäeviti ostetakse rohkem kui harilikudel äripäevadel, siis on see praeguse korra juures küll nii. Kui aga pannakse maksma teine korraldus, siis saadakse väga hästi läbi öötöötä ka reedel vastu laupäeva.

Mis puutub sellesse, et lubatakse ka pühapäeval leiva- ja pagaritööstustel töötada, siis

minu arvates ka seda ei ole tarvis, sest tarvitaja teab, kuipalju ta toiduaineid vajab päevas, ja selletõttu ostab ta nõnda palju ette, et esmaspäevani sellest jätkuks.

Härra Veiler rääkis veel toiduainete rikkimineku võimalustest. Seaduses on ette nähtud, et kui tuleb niisugune juhtumine ette, mis toiduainete rikkimineku mõju avaldab, siis võidakse toiduaine valmis töötada, aga seejuures peab selgeks tehtama, missugusel põhjusel ähvardas see aine rikki minna. Kui põhjus selgitatud, siis ei saa trahvist juttu olla.

Mis puutub sellesse, et trahvid olevat liiga kõrged, siis minu arvamise järgi ei ole need sugugi kõrged. Kes täidab korralikult seaduse nõudeid, seda ei trahvita. Kes aga meeeldi seadust rikkuda tahab, siis on loomulik, et siin peab kõrgem trahv olema.

Vaheaeg kl. 10.06 min. — kl. 19.30 min.

P. Järve (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Mind kui maesindajat ei peaks see asi suurt huvitama, kuidas linnas pagari- ja leivatööstustes töö korraldatakse, kas öösel või päeval. Kuid kui ma siin sõna võtsin, siis selleks, et tagasi tõrjuda neid raskeid süüdistusi, mis rkl. Eilman'i poolt tehti meie leivatöösturitele ja ka töölisele. (B. Eilman, stp: Ma ei rääkinud sellest midagi.) Kui Teie ütlesite, et seal äärmine mustus valitseb, siis raskemat süüdistust ei saagi olla.

Kui käesolev seadus sotsiaalkomisjonis arutamisel oli, siis toodi sotsialistide esindajate poolt selle seaduse vajaduse põhjendamiseks ette nimelt asjaolud, et töö meie pagari- ja leivatööstustes olevat väga kurnav ja tervisele kahjulik. Ja teiseks, et seal valitsevat öösiti äärmine mustus. Seda mustust kirjeldati nii mustades värvides, et kui seal osagi tött peaks olema, siis võtaks küll kõigil isu leiba ja saia süüa. Toodi ette, et töölised olevat öösiti väga sagedasti purjus, ja kirjeldati, kuidas kassid ja koerad üle taigna jooksevad, ja muid niisuguseid asju, mille juures ma peatuda ei tahaks. Ja sellepärast tuli komisjon otsusele, et tarvis on öösine revideerimiskäik ette võtta, et vaadata, kuipalju seal tött on ja kas seal üldse tött on. Selleks võttis komisjon ringreisi ette. Kuid mis meie leidsime seal? Mitte midagi sellesarnast? Kesktööstused ja suurtööstused ei jätnud puhtuse mõttes minu arvamise järgi kõigevähematki soovida. Kui väiketööstustes seda natuke märgata oli, siis ainult tööriiete ja õhupuhtuse suhtes. Muud iseäralikku seal meie ei leidnud, mis väga oleks mustuse tundemärke avaldanud. Kui siin ette toodi, et kuskil olevat üks tünn olnud ja seal midagi sees, siis mina nägin

ka seda tunni öösel, ja ei saanud selgeks teha, mida see tunn pidi sisaldama. Komisjoni liikmed vaatasid, et tunn oli puhas, mingi segu oli seal sees, aga ei saanud selgeks teha, mis segu see oli ja mis sellega tehakse. Mina küsisin, kas see tunn öösel üksi seal on või päeval ka? Kas see öötöö keeld kõrvaldaks selle tunni, kas see siis ära viidaks? See tunn oli kõrvalruumis, ja keegi ei saanud öelda, mis selle tunni sees oli, või kas see üldse sisaldas aineid, mida inimeste toiduks tarvitatakse.

Ja kui nüüd see öötöö keeld maksma panakse, siis missugust kasu see annaks? Kui komisjoni liikmed rääkisid töölistega ja küsid, kuidas nad vaatavad sellele seadusele, siis suurem osa ütles, et neile on ükskõik, kas nad öösel tööd teevad või päeval, et ega igakord öösel tööd ei tehta; ükskord öösel, teinekord päeval, ükskord tulevad varem, teinekord hiljem.

Mis puutub sellesse, et see töö eriti kurnav oleks, siis ei olnud seda kuidagi märgata. Mis vahest rohkem kurnav, on leiva ahju panemine ja ahjust väljavõtmine, aga see kestab lühikest aeg, ja inimene on jälle teise töö juures. (Teedeminister O. Köster: Härra Järve, Teie leivategemisest teate vist ise rohkem kui Te räägite.) Mina räägin nii kuidas nägin. Kui küsida, mis saadakse öötöö keeluga kätte, kas puhtuse suhtes võidetakse palju, usun — mitte. Meie teeksime raskusi just neile suur- ja kesktööstustele, kus puhtus niioelda midagi soovida ei jäta, aga just vähemaid tööstusi on väga raske kontrollida. Võibolla et mõned neist ka edaspidi töötavad öösel, kuid seda on raske kontrollida. Suurtööstused andsid tööliste tööd, tehes tööd kolme vahetusega, kui aga nüüd peaks üks vahetus ära võetama, siis kannataksid selle all teataval määral töölised. Kui tööstus kolme vahetusega töötab, siis tähendab see seda, et selle tööstuse saaduste järele on nõudmine suur. Niisuguste takistuste tegemiseks ei näe mina mingisugust põhjust, ka tööliste suhtes ei ole näha, et nad seeläbi mingit kasu saaksid. Nagu tähendasin, olid töölised väga ükskõiksed selle seaduse vastu, mina ei kuulnud kedagi, kes oleks seda seadust pooldanud, kes oleks öelnud, tingimata tahame, et öötöö kaoks. Midagi säärast ei olnud kuulda. Minu arust see keeld võib ennem teataval määral kahju tuua kui kasu. Kuna meil mujal tööstustes öötöö lubatud, näiteks paberi- ja tekstiiltööstustes, siis ei leia ma selleks mingisuguseid põhjusi, et pagaritööstuses, kus vähem töölisi töötab, öötöö keelatud peaks olema.

Juhataja **K. Einbund**: Aruandja ei ühine rkl. Tamme ettepanekuga. (Hääle-

tatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Tamme ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Pealkirja poolt on 38 häält, vastu 19 häält, seega vastu võetud.

(§ 1.)

K. Tamm (põl): Panen ette redaktsiooni nr. 1 § 1. kohta. Juhtumisel, kui see peaks tagasi lükatama, panen ette redaktsiooni nr. 2. Kui ka see ei peaks läbi minema, panen ette redaktsiooni nr. 3.

Redaktsioon nr. 1: „§ 1. Ettevõtetes, kus valmistatakse leiba, kondiitrikaupa või teisi sarnaseid jahuaineid, võib Vabariigi Valitsus keelata nende ainete valmistamist kas osaliselt või täiesti kuue üksteisele järgneva öötunni kestusel, nimelt kella 10 õhtul kuni kell 4 hommikul.

Nimetatud keeluõigust ei ole Vabariigi Valitsusel: 1) saaduste koduse valmistamise kohta omaks tarvitamiseks; 2) öötööde kohta enne igasugust puhke- või pühapäeva ja kahe viimse öö kohta enne suuremaid pühi, mille kestvus vähemalt kaks päeva; 3) leivahapu ja saiajuuretise tegemise kohta.“

Kui see redaktsioon vastu võetakse, siis meie küll konventsiooni kinnitada ei saa. Kuid konventsiooni kinnitamine ei ole meil tähtis, vaid tähtis on niisuguste seaduste vastuvõtmine, mis meie oludele ja elunõuetele vastavad. Sellele seisukohale on asunud ka teised vanemad kultuurriigid. Konventsioon on kõrvaline küsimus, kuid rahvuslik seadus peab õige ja otstarbekohane olema.

Kui see ettepanek tagasi lükatakse, panen ette,

vastu võtta redaktsioon nr. 2: „§ 1. Ettevõtetes, kus valmistatakse leiba, kondiitrikaupu või teisi sarnaseid jahuaineid, on keelatud nende saaduste valmistamine kuue üksteisele järgneva öötunni kestusel, nimelt kella 10 õhtul kuni kell 4 hommikul.“

Kui see ettepanek tagasi lükatakse, panen ette,

§ 1. seada „11“ asemele „10“ ja „5“ asemele „4“.

See redaktsioon vastab sellele, mis mujal kaunis laialist tunnustamist leidnud. Kui „5“ asemele „4“ võtta, siis ka Thomas arvates võetakse konventsioon öötöö keelu kohta pagaritööstuses nii mõnegi riigi poolt vastu.

K. Veiss (tp): Kuna nimetatud seaduses ei ole tööaja ülem- ega alammäära ette nähtud, teen ettepaneku,

§ 1. juurde võtta teine lõige, nimelt järgmiselt: „Aluseks võttes 8-tunnilise tööpäeva määrust.“

Juhataja **K. Einbund**: Rkl. Veiss'i ettepanek mingisugust lõiget ei moodusta, vaid on poolik lause, sellepärast on mul raske seda hääletamisele panna.

Aruandja ühegi ettepanekuga ei ühine.

(Hääletatakse.) Rkl. Tamme esimese ettepaneku poolt on 21 häält, vastu 31 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Tamme teine ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Tamme kolmas ettepanek tagasi lükatud.

Rkl. Veiss'i ettepanek kui puudulik ei tule hääletamisele.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 1 vastu võetud.

(§ 2.)

A. Veiler (töer): Ma teen ettepaneku, § 2 järgmises redaktsioonis vastu võtta: „Eelmises paragrahvis ettenähtud keeld ei käi selles paragrahvis ettenähtud koduse valmistamise kohta omaks tarvitamiseks, samuti ka öötöö kohta päev enne igasugust pühapäeva ja kahe öötöö kohta enne suuremaid pühi, mille kestvus vähemalt kaks päeva.“

Kõrvalekaldumisi § 1. ettenähtud ettevõtetes on lubatud tekkinud või ähvardava õnnetusjuhtumise või masinate ehk sisseseadete rikete puhul, või ülesamata takistuste korral (force majeure), samuti ka nähtava valmineva aine rikkimineku puhul, kuid sel märral, mis tarvilik ettevõtte normaalkäigu tõsise katkestamise ärahoidmiseks.

Harilikkudel nädalapühadel ja Suurel Reedel on töötamine lubatud.“

See on umbes tekst, mille komisjon ette paneb, ainult järgmiste muudatustega. Kõigepealt on lubatud öötöö üks päev enne pühapäeva... (M. Martinson, põl: Teie võite pühapäeval ka kõva saia süüa.) ja kaks päeva enne suuri pühi; edasi on öötöö lubatav ka nähtavalt valmineva aine rikkimineku puhul ja harilikkudel nädalapühadel ja Suurel Reedel. Teistes osades on minu ettepanek sama, mis komisjoni omagi. Selle ettepaneku vajadust olen juba lähemalt põhjendanud.

K. Tamm (põl): Paragrahvil, nagu see Vabariigi Valitsuse poolt esitatud ja nagu see ka sotsiaalkomisjonis vastu võeti, on üks puudus. Vist on see seletatav sellega, et ei ole prantsusekeelset teksti vist õieti tõlgitud. Mina ei ole seda prantsusekeelset teksti küll näinud, seda meile ei esitatud komisjoni, nagu ennemalt tehti, kuid mulle paistab, et siin vist tõlkimise viga on, sest mina arvan, et nii see ei või olla vastu võetud Genfis, nagu see tekst meile esitatud, nimelt teises lõikes on tõlkes öeldud järgmist: „Kõrvalekaldumisi § 1. ettenähtud ettevõtetes on lubatud tekkinud või ähvardava õnnetusjuhtumise, või masinate ehk sisseseadete juures tähtajaliste tööde täitmise puhul.“

Pagaritööde masinate juures mingisugustest tähtajalistest tööd ei või juttu olla, vaid kondiitriäridelt võidakse peaaesjalikult erilistel tähtsatel juhtumistel, kas välisriikide presidendide külaskäikude puhul, laulupidude ajal, võibolla ka sotsialistide kongresside puhul, (Vahelhüüe pahemalt poolt: Rohelise lipu pidudel.) vast ka perekondlikkude ja muude teiste suurte pidude, riiklikkude või rahvuslikkude pidustuste puhul tellida tähtajalisi töid. Muidugi, see ei saa kõne alla tulla, et masinate juures iseenesest võiks mingisugustest tähtajalistest tööd juttu olla. Arvatavat redaktsiooni aga tuleks arvesse võtta ja § 2 nii redigeerida, et see loogiliselt välja kukuks, et sel mõtet oleks, et see oleks otstarbekohane, ja sellepärast arvan ma, et tuleks see paragrahv redigeerida järgmiselt, — osalt minu redaktsioon läheks ühte rkl. Veiler'i poolt tehtud ettepanekuga, osalt aga läheks ta natuke lahku, — nimelt:

„§ 2. Eelmises paragrahvis ettenähtud keeld ei käi selles paragrahvis ettenähtud koduse valmistamise kohta omaks tarvitamiseks, samuti ka öötööde kohta päev enne igasugust puhke- ehk pühapäeva ja kahe öötöö kohta enne suuremaid pühi, mille kestvus vähemalt kaks päeva.“

Kõrvalekaldumisi § 1. ettenähtud ettevõtetes on lubatud tekkinud või ähvardava õnnetusjuhtumise või masinate ehk sisseseadete rikete tõttu, mis takistavad tähtajaliste tööde täitmist, või ülesamata takistuste puhul (force majeure), samuti ka nähtava valmineva aine rikkimineku puhul, kuid ainult sel määral, mis tarvilik ettevõtte normaalkäigu tõsise katkestamise ärahoidmiseks.“

Märkus oleks minul samasugune, kui härra Veiler'i ettepaneku viimne lõige, nimelt:

„Märkus. Harilikkudel nädalapühadel ja Suurel Reedel on töötamine lubatud“, mitte ei ole kästüd, aga on lubatud.

B. Eilman (stp): Väga austatud Riigikogu liikmed! Minu arvates selle, mida härra Veiler oma parandus-ettepanekuga tahab kätte saada, annavad § 4-da punktid b ja c. § 4-da järgi võib töö-hoolekandeminister tööandjate ja tööliste organisatsioonide arvamisi ära kuulata vastavaid määrusi anda. Mina aga kardan, et kui vastu võetakse härra Veiler'i või härra Tamme parandus-ettepanekud, et siis muutub seadus tarbetuks, sest väga raske on kindlaks teha, kunas ettevõtjat aine rikkiminek ähvardab. Keegi seda kindlaks teha ei saa. Tuleb kontrolli sisse ja ettevõtte töötab öö läbi, siis kontrolli küsimisele, miks, ütleb ettevõtja: Valminev aine ähvardas rikki minna ja sellepärast ei saanud tööd lõpetada. Pagari-tööstustes käies ja töölistega rääkides selgus järgmist: Töölistel ei olnud arvatud töö-aeg tundide peale, vaid seal oli aluseks võetud teatud norm tainast, mille pidi tööline valmis küpsetama. Küsimisele, kui pikk on tööpäev, selgus, et see olevat 11 tundi, ja alla selle läbi ei saavat. Vaadake, kui juba nüüd on 11-tunniline tööpäev ja vahel üle selle, ja kui antakse seadusega võimalus, arvesse võttes ühelt poolt seda, et öötöö keelatud, siiski kaudselt öötööd teha, siis kordan veel, et seadusel ei ole mõtet. Sellepärast vaidlen niihästi härra Veiler'i kui ka härra Tamme ettepanekute vastu ja rõhutan veel kord, et § 4. on see küsimus, mida kätte saada tahetakse, punktides b ja c lahendatud.

K. Veiss (tp): § 2. ütleb siin, et teatud keeld ei käi saaduste koduse valmistamise kohta omaks tarvitamiseks. Aga siin on väga raske kindlaks teha seda piiri, kuipalju võib olla koduseks tarvitamiseks. (B. Eilman'i, stp vahelhüüe.)

Juhataja **K. Einbund**: Rkl. Eilman, ma panin tähele Teie vahelhüüdes kõigiti ebasündsaid ütlushi ja teen Teile märkuse.

K. Veiss (tp): Nii et § 2. teeb selle mõiste hoopis segaseks ja sellepärast teen ettepaneku, § 2 seadusest kustutada.

A. Veiler (töer): Rkl. Eilman eksib, kui arvab, et § 4 selle küsimuse lahendab. Kui vaadata § 4. teksti, siis näeme, et siin on öeldud sõna-sõnalt järgmist: „Töö-hoolekandeminister võib oma määrustega, vastavate tööandjate ja tööliste organisatsioonide arvamist ära kuulata, lubada“ j.n.e. j.n.e. Tähen-dab, kui tööandjatel ja töölistel mingisugust organisatsiooni ei ole, siis on selge, et töö-hoolekandeminister ka mingisugust määrust välja anda ei saa. (Vahelhüüded pahemalt poolt.) Minu ettepanek ütleb selgesti,

missugused erandid on lubatud, ilma et oleks tarvis organisatsioonide arvamisi ära kuulata. (Vahelhüüded.) Pagaritöölise organisatsioonides on meil praegu suures enamuses restoranide kokad ja kelnerid, pagaritöölisi on seal õige vähe, nagu loeme tööliste oma lehtedest. Nii et siin on tegemist õige isearalikkude organisatsioonidega. Minu arvates on § 4. redaktsioon selles mõttes ebaselge, seaduses peab ikkagi kindlamalt ära ütleva, missugused erandid on lubatud ja missugused mitte. Minu poolt esitatud redaktsioon on selles suhtes täielikum.

Töö-hoolekandeminister **L. Johanson**: Austatud Riigikogu liikmed! Ma palun rkl. Veiler'i ettepaneku viimse lõige eraldi hääletada, nimelt see osa, kus öeldakse: „Harilikudel nädalapühadel ja Suurel Reedel on töötamine lubatud.“ See osa käib vastu sellele konventsioonile, mis Riigikogu poolt varemalt vastu võetud ja kus üles loetud, missugused tööd on lubatud pühapäevadel ja pühadel. Peale selle on Riigikogu poolt 7. detsembril 1922 vastu võetud Pühade ja puhkepäevade seadus, kus kindlaks määratud pühade nimestik, millest nüüd pagaritele tahetakse 1 pühapäev maha kustutada. Selle järele ei ole mingisugust erilist tarvidust.

B. Eilman (stp): Mind paneb imes-tama härra Veiler'i põhjendus, mille ta oma parandus-ettepaneku juures ette tõi.

Minu mäletamise järgi on palju räägitud tööliste kui ka töösturite organisatsioonidest ja organiseerimisest. Niihästi Riigikogu kui ka valitsus on leidnud, et meil töölistel kui ka töösturid on nõrgalt organiseeritud, ja on soovitatud, et töölistel ja töösturid asutaksid organisatsioone.

Nüüd, kus organisatsioonid asutatud, tulla seletama, et neisse organisatsioonidesse kuuluvad isikud, kellel ei ole pagaritööstusega midagi ühist, on täitsa liigne. Meie peame uskuma nende organisatsioonide esindajaid. Minu teada kuulub toiduainete ametiühisuses väga palju Tallinnas asuvad leiva- ja pagaritööstuse ettevõtete töölisi, restoranide kokkasid on minu teada seal väga vähe.

Minu arvamise järgi on kõik need motiivid väga nõrgad selleks, et muutma hakata paragrahvi, mis sotsiaalkomisjoni poolt põhjendatud ja ette kantud.

K. Tamm (põl) (fakt. märk.): Kaubandus-tööstuskoja esindaja oli see, kes sotsiaalkomisjonis esile tõi, et toiduainete ametiühisusel puudus seljatagune pagaritööstuse alal,

ja ta kõneles, et pagaritöölisi on ametiühisuses kõigest 8 meest. Selle võttis tõeks ametiühisuste esindaja, et temal puudus seljatagune.

A. Veiler (töer) (fakt. märk.): Ma pean rkl. Eilman'i väidet õiendama: käesolevat seadust ei ole mõeldud selleks välja anda, et see töölisi organiseerimisele peaks ergutama. Härra Eilman peaks ju teadma, et meil pagarija leivatööstuse alal on kaks ühisust: üks käib Tõnismäe ülemstaabi alla ja teine — Vaksali puistee staabi alla; esimene on nõndanimeetatud maitseainete ja teine — toiduainete töölise ühisus. Rahva seas ja teie oma lehtedes nimetatakse neid ühisusi ka rätsepa- ja kingsepaühisusteks, ja imestatakse, mis toiduainete-ühisused niisugused ka on.

K. Tamm (põl) (häälet. korra kohta): Härra Veiler'i ettepaneku kolmas lõige ja minu ettepaneku kolmas lõige on ühtlased. Teen ettepaneku, kolmas lõige lahus hääletada.

Juhataja **K. Einbund**: Hääletamisele tulevad rkl. Veiler'i ettepaneku esimesed kaks lõiget. (Hääletatakse.) Poolt on 32 häält, vastu 21 häält, seega vastu võetud.

Hääletamisele tuleb rkl. Veiler'i ettepaneku viimne lõige. (Hääletatakse.) Poolt on 34 häält, vastu 24 häält, seega vastu võetud.

Hääletamisele tulevad rkl. Tamm'e ettepaneku kaks esimest lõiget. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on need tagasi lükatud.

Kuna rkl. Tamme ettepaneku viimne lõige on sama, mis juba vastuvõetud rkl. Veiler'i ettepaneku viimne lõige, jätan selle hääletamata.

§ 2 on vastu võetud rkl. Veiler'i poolt ettepanekud kujul, seega langeb ära § 2 komisjoni redaktsioonis.

§ 3 võetakse muutmata vastu 35 häälega 23 hääle vastu.

(§ 4.)

K. Tamm (põl): § 4. kohta teen ettepaneku,

vastu võtta järgmine märkus: „Ettevalmistavate ja tarvilikkude abitööde hulka, mis ministri keelust olenevad, ei kuulu leivahapu ja saiajuuretise tegemine.“

See on väga tähtis, et need tööd keelu alt välja jäävad. Selle seisukoha on mitmed riigid võtnud, ja isegi niisugustes riikides on see läbi läinud leivahapu kohta, kus rukki-leiba peaaegu kunagi ei valmistata, näiteks

Ungaris leitakse see tarvilik olema. Sellepärast esitan selle ettepaneku.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Rkl. Tamme ettepaneku poolt on 22 häält, vastu 30 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 4 vastu võetud.

(§ 5.)

K. Tamm (põl): Teen ettepaneku, võtta § 5-das „kolmesaja“ asemele „kolmekümne“.

A. Veiler (töer): Teen ettepaneku, võtta „kolmesaja“ asemele „kahesaja“. See oleks haigusekindlustuse seadusele vastav karistusnorm. Minu arvamise järgi ei ole vajadust, et selle seadusega määrataks valjem karistus, kui haigusekindlustuse seaduse vastu eksimisel.

K. Tamm (põl) (häälet. korra kohta): Et minu ettepanek kaugemaleulatavam on, palun minu ettepanek hääletada ennem, et need, kes kaugemaleminevat ettepanekut toetavad, võiksid ka pärast härra Veiler'i ettepanekut toetada.

Juhataja **K. Einbund**: Rkl. Veiler'ilt on ettepanek,

§ 5 võtta järgmiselt: „§ 5. Ettevõtte juhatajat, kes süüdi käesoleva seaduse eeskirjade rikkumises, karistatakse rahatrahviga mitte üle kahesaja krooni.“

Aruandja **J. Voiman** (lõpusõna): Ei ühine ettepanekutega.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Rkl. Tamme ettepaneku poolt on 22 häält, vastu 33, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Veiler'i ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 5 vastu võetud rkl. Veiler'i poolt ettepanekud kujul, — seega langeb ära § 5 komisjoni redaktsioonis.

§§ 6 ja 7 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

K. Tamm (põl): Teen ettepaneku, võtta vastu järgmine uus paragrahv: „§ 7a. Ettevõtte juhataja või ettevõtja vabastatakse trahvist, kui tööaeg nendest ärarippumata põhjustel ettenähtud ajast pikemale venib töölise oskamatus, hooletuse või pahatahtlikkuse tõttu.“ See paragrahv läks komisjonis II lugemisel läbi, aga juhuslikult III lugemisel langes välja.

See ettepanek leidis komisjonis sooja poolehoidu ka asunikkude esindaja poolt II lugemisel, ja ma loodan, et nad endise seisukoha juurde jäävad.

Aruandja **J. Voiman** (lõpusõna): Ei ühine.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Rkl. Tamme ettepaneku poolt on 23 häält, vastu 35, seega on ettepanek tagasi lükatud.

§§ 8 ja 9 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

11. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palgakade seaduse muutmise seadus nr. 4 — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **L. Raudkepp**: Riigikogu kantsleis on välja kujunenud vajadus, muuta mõned kantsleiametnikkude nimetused, ja ühenduses sellega lähemalt ära määrata nende tööala ja määrata mõnele Riigikogu kantsleile ametnikule korter ühes kütte ja valgustusega ja mõnele ilma kütte ja valgustusega.

Riigikogu juhatus pööras rahaasjanduse komisjoni poole, et rahaasjanduse komisjon algataks selle seaduse, mis praegu arutamisel, sest kodukorra järgi ei ole Riigikogu juhatusel seaduse algatamise õigust. Rahaasjanduse komisjon ühines Riigikogu juhatusel ettepanekuga.

Need muudatus-ettepanekud, mis meil praegu käes, käivad §§ 1., 3. ja 5. kohta. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palgakade seaduse, mis vastu võeti 1927. a., § 1. on ette nähtud järgmine muudatus: Ülemääralsed kantsleijõud määratakse ametisse Riigikogu asjadevalitseja poolt, mitte Riigikogu esimehe poolt, sest mujal riigiasutustes määratakse need ametisse riigikeskasutuse juhataja poolt, ja selle mõiste alla kuulub Riigikogu asjadevalitseja, mitte aga Riigikogu esimees.

Need muudatus-ettepanekud, mis meil praegu käes, käivad §§ 1., 3. ja 5. kohta. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palgakade seaduse, mis vastu võeti 1927. a., § 1. on ette nähtud järgmine muudatus: Ülemääralsed kantsleijõud määratakse ametisse Riigikogu asjadevalitseja poolt, mitte Riigikogu esimehe poolt, sest mujal riigiasutustes määratakse need ametisse riigikeskasutuse juhataja poolt, ja selle mõiste alla kuulub Riigikogu asjadevalitseja, mitte aga Riigikogu esimees.

Mis puutub § 3., siis on seal ette nähtud mõned muudatused ametinimetustes. Kuid selle järgi ei suurene koosseis. Praegumaks va seaduse järgi on Riigikogu kantsleil jõude, kellel kaks ametit. Need kaks ametit on aga viimase paari aasta jooksul ühinenud, nii et kahe ameti nimetamist vaja ei ole, vaid vajalik on ainult ühe ameti nimetamine nii, et teine amet tuleks kõrvalametina juurde. Käesoleva seaduse järgi on ette nähtud 3 komisjoni asjaajajat — ühtlasi kiirkirjutajad —, siis 3 vanemat kantsleiametnikku — ühtlasi kiirkirjutaja —, siis registraator — ühtlasi kiirkirjutaja — ja neljas amet on kiirkirjutaja — ühtlasi korrektori abi — j.n.e.

Nende muudatuste varal saavutaks Riigikogu kantsleile seda, mis juba praktiliselt on maksma pandud ja mis kõige parem on kantsleile töövõljaluse mõttes. Igatahes koosseis selle tagajärjel ei suurene ega vähene. Samuti ei muutu ka palgakade summa. Eelarves on ainult ümberpaigutused mitmesuguste kulude alt määralsiste ja ülemääralsiste palga literate alla, mida näeme siis, kui eelarve tuleb Riigikogus arutamisele. Panen ette, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

12. K. Veiss'i erakorraline teadaanne.

K. Veiss (tp) (erak. tead.): Shveitsi sotsiaaldemokraatide partei päevaleht „Arbeiter-Zeitung“

nr. 42 19. II 1929 kirjutab järgmist Eesti olude kohta: Eesti — vanglate riik. Kui küsite, kus asub valge Eesti, siis vastaksite: Baltimere Balkanil. Kui aga küsite, mis maa on see Eesti, siis ei saa teisiti vastata, kui: Ta on viletsuse, pisarate, vägivalda ja vanglate maa. Meie linnu ümbritsevad õudsed rabad ja liivaaugud tuhandete proletaarlaste jäljetute haudadega. Suurtööstuse ahervartelt aga haigutavad vastu vabrikute tühjad ja elatud hooned, nagu lagununud ristid mahajäänud surnuaial, kõneldes, et siia ja sinna on maetud kord see või teine omaaegne suurus, ja vabrikute asemel kerkivad üles proletaarlastele ikka uued ja uued vanglad, käesoleval aastal koguni kolm: Tallinna, Viljandi ja Harku. Sellepärast siis ka mitte tööstuse, edu maa, vaid surma ja vanglate maa. 1,15 miljoni elaniku kohta tuleb 15 suuremat vanglat 3.000 vahialusega, millest politikavange 300 ümber, kuna vahel suurte areteerimiste ajal tõuseb see arv mitmekordseks. Ja misugused metsikuseni rasked karistused! Praegu istuvad tervelt 50 eluksajaks sunnitööle mõistetud politikavangi, kuna 300 vangi üldine sunnitöö-aastate arv ulatub kuni 3.500 aastani. Millise hiiglatöö võiks see kongides kōdunev inimesenergia nende pikkade aastate jooksul küll ära teha! Aga valitsus jätkab senist terroripolitikat, sulgedes alles tekkivaid töölisorganisatsioone juba idus ja paigutades nende liikmeid müüride vahele. Kaugeltki pole tarvis olla pōrandaalune kommunistpartei liige, aitab sellest, kui kuulud noortööliste ühingusse või töölisspordiliitu, või jälle oled lausunud kuskil ettevaatamata mõne arvustava sõna valitsuse aadressil, kui sunni-

takse sind „riigivastasena“ astuma üle vangla läve. Tihti kannatavad sellejuures kõige apoliitlisemad inimesed, nagu näiteks keegi plekisepp, kes oma tellitud töö ornamentikasse paigutas maitseka viisnurga — muidugi poliitilise tagamõtteta —, kuid kelle riigivastasuse süüdistuses mängis muu kribu-krabu hulgas see „asitõendus“ peaosa, mille tulemusena mehele mõisteti 10 aastat sunnitööd. Või jälle politikavange vaatamas käivad omaksed võivad kergesti areteeritud saada keelatud „Mopr-i“ tegelastena, kuigi neil endil pole aimugi sellest, ja 6-aastane sunnitöö otab neid. Nii siis filantroobiline vangidele abiandmine on karistatav. Tõe jaluleseadmine kohtus on võimatu, sest sõjaväelastest koosnevad erakorralised kohtud mõistavad kohut kahtlase väärtusega agentuurandmetel, jättes ette kutsumata kaebealuse poolt ülesantud tunnistajad. Samal ajal on sõjaministril kassatsioonikeelu õigus, mida ta alati ohtrasti tarvitab, nii et kohtuotsuste aluseks jäävad kontrollimata, sageli kättemaksu otstarbel sihilikult valetatud andmed, mida nüüd edasikaebuse keelu tõttu ei saa ka kuidagi ümber lükata. Sellepärast polegi haruldased juhud, kus surmaotsus jääb objektiivselt põhjendamata, kuid püssid teevad oma töö.

Ja see pidavat demokraatlik „Montesquieu“ vaimu maa olema, kus üksainus täidesaatva võimu liige — sõjaminister — kamandab kohtute üle, määrab nende koosseisud ja võtab kasseerimise õiguse. See pole enam kohtu rippuvuse valitsusest, vaid ainsa valitsuse liikme käskude orjalik täitmine. Kõige selle juures ei tunne aga vabariigi 10-aastane ajalugu ühtki amnestiat, mis kuidagi politikavange oleks puudutanud, jäädes maha kõige viletsamatest diktatuurimaadest, nagu Poola, Leedu j.n.e., kus ometi mõne viletsa dekreedigagi on maskeraaditud. Ei saa ju valitsuse individuaalseid armuandmisi amnestiana võtta, pealegi, kus need nii harvad ja politikavangidele ilmavaatelist allavandumist tähendavad. Mis puutub vangla reshiimi, siis valitseb siin julm piinamissüsteem ja ametnikkude omavoli, millel pole piiri. Füüsilised piinad pole haruldus, isegi omaaegne kohtupalati prokurör Välbe on seda sanktsioneerinud, öeldes: „Kui tarvis, võite ka vangi käsi murda.“ Ja käsualused ametnikud on kärmed neid tarvidusi leidma.

Vangi kannatuseteekond algab juba poliitilisest politseist. Seal tortgitakse täägiga, pekstakse suguosasisid, arstatakse elektriga ja taoetakse püssipärast. Metsiku tooruseni jõudis piinakunst pärast 1. detsembrist 1924, kus isegi raskejalgseid naisi halastamata klopti ja lohistati mahalaskmisele pärast teotamist. Eeluurimise vintsutustele järgnevad vangil

aastatepikkused piinad türmis. Alles 21. juulil 1928 peksti Tallinna vanglas vahialust traadi, võtme ja jalgadega. Vanglas toimetatakse seda harilikult nii: seotakse vangi käed ja jalad kõvasti kinni, asetatakse hullusärki kui seaduslikku „kasvatusevahendisse“ ja peks algab. Kõik see sünnib eraldatud kartseris, et tegevusel pealtvaatajaid poleks.

Kartseriga karistatud võib saada ka väga kergesti, näiteks: Tartu vanglas vahialune, kes hommikul ülelugemisel soovi avaldades velskeri juurde pääsuks, jättis ära sõna „palun“ ja sai selle eest 3 päeva kartserit. Või jälle tagasihoidliku protestiga esinemisel kohtuministrile ajakirjanduse keelu puhul karistati politikavange 30-päevalise pimedaga kartseriga. Mida tähendab aga nii pikk karistuseaeg tervele, saame aru, kui arvestame kartseri tingimusi: täitsa pime, kitsas — kaks sammu pikuti ja poolteist laiuti —, õudsel külm ja võimatuseni niiske lämbunud õhuga urgas, kus putukad sebivad. Söögiks aga ainult vesi ja tükike leiba. Kõik see annab karistatule lisaks rõimatismi, tiisikuse ja teised haigused, pealegi kui need karistused sagedased. Muidu on isoleerimine välisilmast ja kongide vaheliselt piinlikult vali. Vangi terroriseeritakse sagedasti läbiotsimiste ja kongide puistamisega, kusjuures võetakse vahialused vahel isegi alasti. Kongides aga loobitakse läbi otsides toiduained ja riided segamini, tallatakse jaluli otsas, ning viiakse ära keelatuena isegi kõige tühisemad asjad, nagu suitsupitsid, paberiribad j.n.e. Ülekohtu ja omavoli pärast kaevates ei saa vang pea kunagi õigust, ta langeb ainult halastamata tagakiusamise alla ja veel suurema ülekohtu ohvriks. Talt nõutakse selgrootut sõnakuulmist ja kannatlikku vaikimist. Prokurörid ja revidendid ei näe kunagi midagi, sest kohapealsed ametnikud panevad neile iga kaebuse või revideerimise puhul omad prillid ninale, mille läbi kõik hea ja korras paistab olema. Vahialust aga karistatakse valekaebuse eest jällegi kartseriga. Rääkides otsekohestest piinamisest ei saa ka mööda minna kaudsest piinamisest, kehvast päevast-päeva kuulmata viletsate terwishoiu- ja toitluseoludega väljasuretamise viisist. Kohutav haiguste arv ja surijate protsent näitab, kuidas vangla sööb inimest, nagu uss puud, järjekindla, halastamata isuga kuni lõpuks paljad riismed järele jäävad. Millest muust kõneleb ka asjaolu, et nii viletsat vangla ambulatoorset abi, kui see ka ei ole, tarvitab iga vang keskmiselt 34 korda aastas. Vaatame üksikasjalikult kaudse piina vahendeid. Kõigepealt hallitanud ja seenetanud seintega niisked vähekõetud kongid annavad ka kõige terveemale inimesele rõimatismi. Nii põeb iga

teine, kolmas vang seda haigust. Sealjuures on ka kongid nii väikesed ja täis kiilunud, et inimesele otse 5 korda vähem õhku tuleb, kui seda tervishoiunormid nõuavad. Võtame näiteks ühe Tallinna vangikongi: õhumahutus 147,3 kuubikmeetrit, normaalkohti valitsuse poolt ette nähtud tervelt 19, kuid sees istub tegelikult 22—25, järelikult ühele inimesele tuleb vaevalt 6,3 kuubikmeetrit õhku, kuna peaks tulema 30 kuubikmeetrit — 30: 6—5 korda vähem. Nii siis 5 inimese asemel istub kongis 25. Samal ajal aga haiseb nurgas ööd kui päevad väljaheidete nõu, muutes vangikambri rikutud õhuga klosetiks — väljakäigu kohta lastakse ainult 2 korda päevas. Ventilatsioon puudub täiesti. Ainult akende avamisega võib vahetevahel lämbumise vastu võidelda. Kuid siin on uus hädaoht: järsk õhuvahetus ja külm tõmbetuul, mis eriti talvel kardetav, vaheldub umbse lambalauda soojusega, tuues paratamata kaasa tiisikuse j. t. kopsuhaigused. (K. Päts, põl: Kas viisteist minutit varsti läbi ei saa?) Ka statistilised andmed kinnitavad seda. Aasta jooksul antakse kopsuhaiguste puhul keskmiselt iga vangikohta 8 korda ambulatoorset abi, mis üldistest velskeri abi kordadest teeb tervelt ühe veerandi.

Kuigi enamasti ei registreerita tiisikust, võib kindel olla, et see, mida arst tunnistab bronhiidiks, on paljudel kordadel juba vana tiisikus, sest vangla arstid käivad käsikäes administratsiooniga ja ei taha tõsisemaid arstimisi üldse ette võtta. Oli juhus, kus arst tunnistab haigel ainult bronhiidi, kuid saatis ta siiski haigemajja, teel aga suri see bronhiidhaige, ja nimelt tiisikusse. Üheks kõige kergemaks ja hädaohtlikumaks haiguste edasiandmise viisiks on kõrvuti magamine. Suuremas osas vanglais, nagu Tartus, Viljandis j.n.e., magatakse põrandal tolmurikastel õlgkottidel, mis aga inimeste rohkuse tõttu nii üksteise vastu surutakse, et magades on pead otse vastamisi, ning õhk, mida üks välja hingab, tõmmatakse teise poolt järjekorras kopsudesse.

Kas on siis veel paremat haiguste pislaste edasiandmise viisi kui see? Kuna teisest küljest kitsas ruumis kahes reas magatakse, siis sirutab vastasolija oma higised jalad teisele otse peale — nina alla, ja ta peab higi lõhnaga oma kopsu kosutama.

Kuigi mõnes vanglas narid sees, ei aita see palju, sest nõutavaid vahesid — 0,75 m kuni 1,25 m — nende vahel üldse ei ole. Pealegi on nad nii kitsad, et magada ikkagi pea vastu tuleb. Pilt saab veel täielikumaks, kui arvestame seda, et vangid käivad saunas ainult kaks korda kuus, kuigi kodukord näeb ette — iga 10-ne päeva tagant. Must, täimune

täis ja märg pesu aitab levitada haiguseidusid ja söödikuid.

Ka silmahaigused lokkavad, valides enesele ohvriks pikemaajaistujad, kelle nägemisvõime aastate jooksul kitsas, umbses ja poolpimedas kongis aeg-ajalt nõrgeneb. Tervishoiunormid nõuavad küll, et aknapind peab vähemalt $\frac{1}{10}$ põrandapinnast olema, kuid siin on keskmiselt ainult $\frac{1}{35}$ osa. Kui võtame arvesse veel, et kongi akende ees pea igalpool on kõrged kastid, mis vähemalt pool valgust ära varjavad, siis selgub, et vangikambri valgus on otse 7 korda nõrgem tarvilikust valgusest. Mis puutub aga öösisesse elektrivalgusesse, siis on lood sellega veel kohutavamad. Kuna iga ruutmeetri põrandapinna kohta peaks tulema vähemalt 3 küünalt valgust, siis seisame fakti ees, et kongis, mille põrandapind näiteks 45 ruutmeetrit, on kõigest 10-küünliline lamp, kuna peaks olema 135-küünliline valgus. Kuid ka see lamp asub kõrgel lae all ja on enamasti vilkuva virvendava tulega, vahel üsna kustumas.

Mis tähendab aga säärane alaline nõrk valgus silmatervishoiule, pealegi kui veel luge-da tahetakse? Kindlasti pikalist pimedaksjäämist. Seega on vangla üheks kaudseks piinamisülesandeks, oma kodanikkudelt silmanägemist röövida. (Vahelhüüe paremalt poolt: See on Venemaal nii.)

Järgmine kaudne piinamisvahend on kehva ja alaväärtuslik vangitoit, mis allpool igasugust kriitikat. Eks tähenda seda juba vahialuse naeruväärt väike päevane toiduraha — 27 senti —, kuna leivanael maksab juba 10 senti. Imestama on pannud see isegi kodanlikku ajakirjandust, nähes, et riigi eelarve järgi toidetakse politseikoerigi poole paremini — 52-sentilise päevarahaga —, kui inimest-vangi. Kui vaadata vanglates maskvat toidutabelit, siis selgub, et päevase normi rasvasisaldus on ainult 20 grammi, kuna peaks olema keskmiselt 80 grammi, seega 60-grammiline puudujääk. Kuid see on kõik tabeli järgi, kuna tegelikult ostetakse alaväärtuslikku liha, haput silku, poolmädanenud kartuleid ja kesist jahu, mille tootlusesisaldus on hulga vähem tabelis näidatust. Selle tagajärg on: alatoitus pikalise, kurnava organismi väljanäjutamisega. Pole siis ime, et pea kõik pikemaaja-istujad kannatavad verevaesuse all ja põevad mitmesuguseid kõhuhaigusi, nagu krooniline maokatarr, kastrit j.n.e. Ka alatoitluse alalt tekkinud haiguste ambulatoorsed arstimise korrad, tervelt 8 iga vahialuse kohta aastas...

Juhataja **K. Einbund**: Rkl. Veiss, ma saan aru, et Teie tõlgite üht väljamaa lehe

artiklit. Ma palun öelda seda, mis Teil erakorralises teadaandes ette kanda on.

K. Veiss (tp): Minul on veel edasi. Erakorralises teadaandes tahtsin öelda, et tuleb moodustada vastav komisjon, et neid vigu järele vaadata, kas need vastavad tõele või mitte. Minul on veel andmeid. (J. Hünerson, põl: Minge patareisse.) Need nähtused on aga ebasoovitavad.

Kohtuminister **T. Kalbus** (fakt. märk.): Austatud Riigikogu liikmed! Rkl. Veiss kandis ette Shveitsi kommunistliku lehe „Arbeiter Zeitung“ artikli. See artikkel on meie ametiasutustes ka teada. Minu poolt on korjatud kõik andmed selle küsimuse kohta, ja on need välisministrile juba edasi antud selle õiendamiseks, ja pean siin konstateerima, et andmed, mis selles lehes ette toodud ja mis siin rkl. Veiss ette kandis, tõele ei vasta ja täiesti luule on. Tähendan siin veel ühele faktilisele asjaolule. Nimelt ütleb härra Veiss, et poliitilised vangid kannatavad alatoitluse all. Kaks nädalat tagasi lasksin vangimajade peaarstil dr. Reiman'il vaadata järele, kuidas poliitiliste vangide tervishoiuga lugu on, ja selgus järgmist: Tallinnas istub kinni 142 poliitilist vangi, neist on 131 kaalus raskemaks läinud, kui nad olid vangimajja tuleku puhul, ja ainult 11 on jäänud selle kaalu peale, mis neil oli vangimajja tulekul, ja nimelt need, kellel oli vangimajja tulekul krooniline katarr, ja mida ei ole võimalik parandada. Kõhnedamad on eriti need vangid, kes töökodades ei tööta, vaid istuvad vangikambrites ja välja saavad ainult jalutama, mis iga päev lubatud. Nii et need, kellel haigus küljes oli ja kes tööl ei käi, on kaalus endiseks jäänud, aga kõik teised on raskemaks läinud. (M. Laarman, põl: Lõpetada koosolek!)

Juhataja **K. Einbund**: Rkl. Laarman'ilt on ettepanek, lõpetada koosolek. (Hääletatakse.) Poolt on 27 häält, vastu 27 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

13. Seitsmenda rahvusvahelise töökongressi poolt vastu võetud öötöö kohta pagari-tööstuses käiva konventsiooni eelnõu kinnitamise seadus — I lugemisel.

Sotsiaalkomisjoni aruandja **J. Voiman**: Sotsiaalkomisjon, läbi arutades Vabariigi Valitsuse poolt esitatud seitsmenda rahvusvahelise töökongressi poolt vastuvõetud öötöö kohta pagari-tööstuses käiva konventsiooni eelnõu kinnitamise seaduse, esitab eelnõu Vabariigi Valitsuse poolt esitatud mo-

tiividel muutmata Riigikogule vastuvõtmiseks. Teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

K. Tamm (põl): Mina soovitaksin selle seaduse lugemist katkestada järgmistel põhjustel. Mina olen kaunis kindlas usus, et meil Riigikogu veel põhjalikult kaalub seda pagari-tööstuse öötöö keelu seadust, ja mina olen arvamusel, et III lugemisel siiski see öötöö keelu seadus ei võeta nii vastu nagu täna, et Riigikogu selle seaduse teisel kujul vastu võtab, ja siis oleks enneaegne praegu konventsiooni arutada. Väga võimalik, et meie võtame selle täiesti meie olude kohaselt vastu, nii et meie ainult korraldaksime öötööd. Ja sellepärast oleks õigem konventsiooni arutamisele võtta alles siis, kui lõplikult on otsustatud pagari-tööstuse öötöö keeld. Ja sellepärast teen ettepaneku, paariks päevaks, kuni selgub selle teise seaduse saatus, konventsiooni arutamine katkestada.

Juhataja **K. Einbund**: Hääletamisele tuleb rkl. Tamme ettepanek, katkestada arutamiseloleva seaduseelnõu I lugemine.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Tamme ettepanek vastu võetud. (M. Martinson, põl: Koosolek lõpetada!)

Ma kuulen ettepanekut, lõpetada koosolek. (Hääletatakse.) Poolt on 25 häält vastu 28, seega on ettepanek tagasi lükatud.

14. Mustvee alevi administratiiv-piirides maakorralduse seaduse maksimapanemise seadus — I lugemisel.

Maakomisjoni aruandja **A. Schulbach**: Käesoleva seaduse vajadus selgus riigimaade korraldamisel Mustvee alevi piirides. Seal on riigirendimaad eramaadega niivõrt segamini, et ühede korraldamine teisteta ei ole võimalik. Seepärast on käesolev seadus vajalikuks saanud. See on Vabariigi Valitsuse poolt esitatud, läbi vaadatud maakomisjoni ja üldkomisjoni poolt, mõlemad komisjonid on ta muudatusteta heaks kiitnud, sellepärast teen ettepaneku maakomisjoni nimel, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

15. Töökaitse Üldkomisjoni aruandja J. Klesment:

**mise eest ad-
ministratiiv-
karistamise
seadus — I lu-
gemisel.**

Tööstusliku töö seaduse §§ 212., 213., 214. ja 570. on ette nähtud rahalised karistused neile, kes neid norme, mis seaduses ette nähtud, rikuivad. Samuti on rahatrahv ette nähtud tinavalge tarvitamise seaduse ja tööstuslike ettevõtete nädalapuhkepäevade seaduste rikkumise eest. Vene tööstusliku töö seaduse § 222. järgi kuulus nende trahvide määramine administratiiv-korras vanemale vabriku inspektorile. 1922. a. võeti Eestis seadus vastu, kus nende karistuste määramine pandi vanema töökaitse komissari peale. Selle seaduse järgi määrab tööinspektor karistuse, ja kaebealune peab trahvi maksma; kui ta seda aga 14 päeva jooksul ei tee, ei jää otsus jõusse, vaid vanem tööinspektor peab kaebuse esitama kohtule, kus asi harilikus korras arutamisele tuleb. Nii kui praktika näitab, on peaaegu kõik asjad kohtule lahendada läinud, sest keegi kaebealustest ei ole trahvi vabatahtlikult maksnud, mis töökaitse inspektor temale pannud. Pea kõik asjad on läinud kohtu lahendada. Kuid ühtki asja ei ole kohus muutnud, vaid on tööinspektori otsused kinnitanud. Käesoleva seaduseelnõu ülesanne on, et vanema tööinspektori määrused karistuse määramise kohta jäävad siis jõusse, kui nende peale edasi ei kaeba kaebealune ise. Praeguse seaduse järgi on olukord nii, et kui kaebealune otsust ei täida, see tähendab, trahvi ei maksa, siis ei saa otsust ellu viia, vaid tööinspektor peab kohtule kaebuse esitama. Uue seaduse järgi tekiks olukord, kus tööinspektor määrab karistuse, aga juhtumisel, kui kaebealune sellega rahul ei ole, peab kaebealune ise edasikaebuse kohtule sisse andma, kus asi harilikus korras arutamisele tuleb. Kui edasikaebust ei ole, omab otsus seaduse jõu. See on peamuudatus, mis pärast käesolev seadus tarvilik.

Teine uuendus, mis seadusega ette võetud, on öieti Vene seadustes olevate normide jaluleseadmine.

(Koosolekut hakkab juhutama abiesimees **R. Penno.**)

Vene tööstusliku töö seaduse järgi läksid need trahvid erilisse kapitali, mis oli tol ajal kaubandus-tööstusministri käsutada, kuna 1917. aastast oli see kapital töö-hoolekandeministri käsutada, millest anti vastava ministri poolt toetusi vigastatud ja haigetele töölistele. Samuti talitati ka meil. Kuid viimasel ajal on Riigikohus seletanud, et ühe 1919. aastal vastuvõetud seaduse järgi see kord muudetud on, ja need trahvid ei lähe enam kapitali hulka, mis töö-hoolekandeministri käsutada. Seadus-

elnõu II osaga tahetakse jalule seada sama kord, mis Vene ajal maksis, nimelt, et trahvid läheksid kaubandus-tööstusministri käsutada oleva kapitali hulka, kel oleks õigus anda sellest toetust vigastele ja haigetele töölistele. Põhjendus on sama, mis Vene seaduses, ainult mitme vahepeal vastuvõetud novelliga on tekkinud arusaamatus.

Üldkomisjon vaatas selle seaduseelnõu läbi ja tegi mõned tehnilised parandused, eriti protokollide kokkuseadmise korra kohta, mis alusel ja kuidas otsused tehakse, kuidas kohus asja arutab j.n.e. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku,

käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **R. Penno:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

Vaheaeg kl. 21.10 min. — kl. 21.30 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **R. Penno.**

Sekretäri kohal abisekretär **O. Liigand.**

16. Juriidiliste isikute tulumaksu seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **M. Laarman:** Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Juriidiliste isikute tulumaksu seadus sai oma aluse Vabariigi Valitsuselt, kes pikema eeltöö järele juriidiliste isikute maksuseaduse lõplikul kujul vastu võttis ja 30. novembril 1927 Riigikogule esitas.

Valitsuse muudatuse tagajärjel ei saanud rahaasjanduse komisjon, kellele seadus läbi vaadata anti, seda enne arutama hakata, kuni uus valitsus oli seisukoha võtnud selle seaduse kohta. Elarve kokkuseadmine ja vastuvõtmine nõudis pikemat aega, nii et rahaasjanduse komisjon alles pärast selle töö lõpetamist läinud aasta kevadel, enne Riigikogu suvisele vaheajale minekut, võis asuda juriidiliste isikute maksu seaduse läbivaatamisele. Selleks moodustati viieliikmeline alamkomisjon, kes läinud aastal Riigikogu suvisel vaheajal ära pidas rea koosolekuid, kus see suur seadus läbi töötati ja läinud sügiseks rahaasjanduse komisjonile esitada suudeti.

Et sellest juriidiliste isikute maksu seadusest huvitatud olid aktsiaseltsidena ja osahisustena teotsevad äri- ja tööstuseettevõtted, samuti kooperatiivid, olid need ringkonnad juba oma soovid ja seisukohad valitsusele esitanud, kui see seaduse väljatöötamisele oli asunud.

Kaubandus-tööstuskoda, kui äri- ja töös-tuseringkondade huvide kaitsja, ja põllumajanduse revisjoni liit ning ühistegevuse liit kooperatiivide esindajatena kandsid oma seisukohad ka rahaasjanduse komisjonile edasi. Ühtlasi võtsid need asutused oma esindajate kaudu osa alamkomisjoni koosolekute ja rahaasjanduse komisjoni mõnest koosolekust, esinedes seal oma sooviavaldustega ja ettepanekutega. Nõnda tohiks arvata, et seaduse arutamisel asjasthuvitatud ringkondade seisukohad rahaasjanduse komisjonis on teatavaks tehtud ja neid võimaluse korral ka arvestatud.

Milliseid muudatusi ja parandusi tohiks loota sellelt maksuseaduselt juriidiliste isikute suhtes?

Maksva tulumaksu seaduse järgi kuuluvad Eestis tulumaksu seaduse alla ühesugustel alustel niihästi juriidilised kui ka füüsilised isikud, nimelt mõlemad progressiivse tariifi järgi maksu alla kuuluva tulu kohaselt.

Ainuke vahe nende kaht liiki isikute maksustamisel oli, et juriidiliste isikute suhtes ei kohaldata elatismiiniimumi määra ja et nende suhtes on maksvad mõnesugused erimäärused, mis tingitud nende erinevatest iseäraldustest.

(Sekretäri kohale asub sekretär **A. Tamman.**)

Peale tulumaksu kuuluvad juriidilised isikud, kes tegevad kaubanduslikul või tööstuslikul alal, veel ärimaksu alla. See ärimaks koosneb kolmest maksust: põhiärimaksust, siis lisaärimaksust, see tähendab kapitalimaksust ja kasuprotsentide maksust. Põhiärimaks, mis tasutakse patendi saamisel, ei esine iseseisva maksuna, sest makstud summa arvatakse kapitalimaksu katteks. Kapitalimaks määratakse täienduseks kasuprotsentide maksule.

Kasuprotsentide maks kujutab endast äriilt võetavat tulumaksu, mis välja arvatakse sellekohaste tabelite järgi, ja on seda suurem, mida suurema protsendi äriksu kapitalist välja teeb.

Tulemus on see, et juriidilised isikud praegu maksustatakse kahekordse tulumaksuga: ükskord ärimaksu ja teinekord tulumaksu alusel. Selle õiglusetu seisukorra kohta on ammu kaebusi kuulda olnud, kuna maksud ettevõtetel üle jõu käivad ja peaasjalikult sellepärast, et selget ülevaadet ei saa, kui suur õieti ettevõtte tulu ja sellekohane maks on. Et seda puudust parandada ja kooperatiivühisusi, osäühisusi ja aktsiaseltse õiglasemalt maksustada, ongi käesolev juriidiliste isikute tulumaksu seadus kokku seatud. Selle seaduse järgi ei käi juriidilised isikud enam äri- ja tulumaksu seaduse alla, vaid neid

maksustatakse ühekordselt, see on juriidiliste isikute tulumaksu alusel.

Kui meie vaatame juriidiliste isikute tulumaksu seadust, siis leiame, et seal, nagu § 46. näeme, on üldiseks maksuks selle seaduse järgi juriidilise isiku tulumaks, mille võetakse 10% maksualuselt tulult või selle osalt, mis ei tõuse üle 3% kapitalist, 15% — kui tuloosa on üle 6% kapitalist, j.n.e., kuni 35% — kui tulu tõuseb üle 24% kapitalist. Peale tulumaksu võetakse juriidiliste isikute abimaksuna veel kapitalimaksu, nagu § 40-dast järgneb, 4 krooni igalt kapitali tuhandelt kroonilt. See on põhimaks ja arvatakse tulumaksu arvele. Tulumaks, mille põhimaks katab, loetakse tasutaks. Maksu alla kuuluvuse kohaselt on tehtud seaduses erandid, mille järgi üks jagu juriidilisi isikuid üldse ei kuulu juriidiliste isikute tulumaksu alla või käib selle alla poolel määral. Nii on vabastatud maksu alt peale avalikõiguslike asutuste üldkasulikud, heategevad, üks jagu ühistegevusi j.n.e. asutusi ja ühisusi, kuna teine jagu neist, kooperatiivid, käib maksu alla poolel määral, see on § 47-da kohaselt.

Kui meie seaduse kokkuseadet vaatame, siis see langeb kolme ossa: esimene osa räägib juriidiliste isikute maksustamisest üldse, esimene peatükk maksukohustusest, teine peatükk kapitalidest, mille alusel maksustatakse juriidilisi isikuid, kolmas peatükk maksualuselt tulust, neljas — maksumääradest, viies — maksustamiseks nõutavatest teadetest, teadaannetest ja dokumentidest, kuues — maksu määramisest üldse, seitsmes — vastulausetest ja kaebustest ja kaheksas — maksu maksmisest ja maksutähtsusest. Teine osa kõneleb määrustest, kuidas trahvida seadusest üleastujaid. Kolmandas osas on üldmäärused selle kohta, kuidas seadus ellu viiakse j.n.e.

Komisjonides, see tähendab, alamkomisjonis ja rahaasjanduse komisjonis, kus see seadus arutamisel oli, sünnitas kõige enam vaidlust ja mõttevahetusi esimene osa, nimelt esimese peatüki juures tekkisid need selle kohta, missugused juriidilised isikud peaksid kuuluma selle maksu alla, missugused sellest vabastada tuleksid ja millisel määral.

Kuna seaduse keel selle algtekstis väga raskepärane ja segane oli, tuli seaduse kallal õige suurel määral parandusi ja muudatusi ette võtta. Oli ka, nagu tähendasin, I lugemise juures alamkomisjonis niipalju uusi oskusesõnu sisse võetud, et alguses raske oli aru saada, mida taheti nende sõnadega õieti öelda, aga lõpuks — iseäranis kohtuministriumi esindaja nägi selle kallal palju vaeva, kelle õlul seaduse ümberredigeerimine peaasjalikult seisis — ettevõtetud paranduste ja

muudatuste tagajärjel muutus seadus palju ülevaatlikumaks ja keel kergemaks.

Neid muudatusi, mis seadusse sisse võetud, on õige palju, ja need on enamasti võetud valitsuse ettepanekul, sellepärast ei ole tarvidust nende juures pikemalt peatuda. Et neid parandusi õige palju on, seda võib seletuskirjast näha, ja seal on ka ligi lisatud põhjendused ja seletused, millistel põhjustel need muudatused ette võetud. Rahaasjanduse komisjon ei võtnud kuigi palju sisulisi muudatusi ette. Nimetada võiks, et § 5. p. 14. juures tehti põhimõttelik muudatus ja veel mõned väikesemad muudatused teistes paragrahvides. Igatahes kõik muudatused peale paari on sündinud valitsuse nõusolekul ja paljudel juhtudel isegi valitsuse ettepanekul. Rahaasjanduse komisjonis seaduse viimasel lugemisel ei tekkinud rühmade poolt vastuvaidlusi, see-

pärast loodan, et seadus ka siin ilma suuremate vaidlusteta läbi läheb.

Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku,
seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

On tehtud ettepanek, lõpetada koosolek. (Hääletatakse.) Poolt on 25 häält, vastu 19 häält, seega on ettepanek vastu võetud.

Lõpetan Riigikogu koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 21.45 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **K. Einbund**.

Abiesimees **R. Penno**.

Sekretär **A. Tammann**.

Abisekretär **O. Liigand**.

Abisekretär **J. Piiskar**.